

Φόρουμ Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Συμβολή στη διαμόρφωση κοινών
θέσεων αναφορικά με το Ν.
4430/2016

Συμβολή στη διαμόρφωση κοινών θέσεων αναφορικά με το Ν. 4430/2016

Γενικός σχολιασμός

Τα εγχειρήματα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) στην Ελλάδα βρίσκονται σε ένα μεταβατικό στάδιο ανάπτυξης ως προς τις ακόλουθες παραμέτρους:

- Προσπαθούν να εδραιωθούν και να αναπτυχθούν σε ένα περιβάλλον κρίσης και να αποφύγουν τα λάθη του παρελθόντος τα οποία οδήγησαν στο μαρασμό και την απαξίωση του συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα.
- Επιχειρούν να διευρύνουν τον κοινωνικό τους προσανατολισμό μέσα από τη στενή ή ευρεία σύνδεσή τους με άλλες κινηματικές πρωτοβουλίες και κοινωνικούς χώρους
- Ενισχύουν τις υφιστάμενες και οικοδομούν νέες δικτύσεις και δομές συλλογικής εκπροσώπησης οι οποίες επιτρέπουν τη σύνθεση αλλά και τη διατήρηση διαφορετικών πολιτικών και ιδεολογικών οπτικών.

Σε αυτό το περιβάλλον, ένας νόμος για την ΚΑΛΟ είναι σημαντικό να διευκολύνει:

- Τη σταδιακή ωρίμανση κι αυτό-οργάνωση του χώρου με όρους αυτονομίας και αυτενέργειας
- Την εκχώρηση δυνατοτήτων στα εγχειρήματα ώστε να δημιουργούν τους δικούς τους θεσμούς συμβουλευτικής, εκπαίδευσης κι ελέγχου στη βάση κοινών αξιών, αρχών και δεσμεύσεων
- Τη δημιουργία δομών και τη θέσπιση διαδικασιών συνδιαμόρφωσης των δημόσιων πολιτικών οι οποίες αφενός είναι συνθετικές ως προς τις επιμέρους οπτικές και αφετέρου σέβονται την αυτοτέλεια της ΚΑΛΟ έναντι του κράτους.

Η γενική αίσθηση αναφορικά με το Ν. 4430/2016 είναι ότι:

- Αποκλείει κατηγορίες νομικών προσώπων τα οποία διεθνώς θεωρούνται φορείς ΚΑΛΟ.
- Ρυθμίζει με μεγάλη λεπτομέρεια πολλές πτυχές λειτουργίας των φορέων ΚΑΛΟ υιοθετώντας μια φοβική αντίληψη απέναντι στη δυνατότητα των εγχειρημάτων να αυτο-ρυθμιστούν, δημιουργώντας επιπλέον αποκλεισμούς.
- Σε επιμέρους σημεία αφήνει ασάφειες ή εμπεριέχει διατάξεις προβληματικές για τη λειτουργία των εγχειρημάτων της ΚΑΛΟ.
- Η τελική φάση διαμόρφωσης του σχεδίου νόμου και η τυπική διαδικασία διαβούλευσης δεν επέτρεψαν τη νηφάλια επεξεργασία και παραγωγή προτάσεων από τη πλευρά του πεδίου της ΚΑΛΟ, παρόλο που υπήρχε πρόθεση πραγματικής συνδιαμόρφωσης του νέου θεσμικού πλαισίου.
- Αυτό φυσικά σχετίζεται σε κάποιο βαθμό και με την αντικειμενική δυνατότητα του πεδίου να παράγει συλλογικό λόγο σε εύλογο χρόνο αλλά και στην μη αποδοχή προτάσεων για πιο συμμετοχικές διαδικασίες που κατατέθηκαν από φορείς όπως το Φόρουμ Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.
- Η χρονική συγκυρία και η διάρκεια της διαβούλευσης δεν επέτρεψαν την ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής και διεθνούς εμπειρίας (επιστολή CECOP-CICOPA, προτάσεις ILO για ουσιαστική συμμετοχή στη διαδικασία κ)

Ζητήματα που χρήζουν αλλαγών/τροποποιήσεων

1. Φορείς ΚΑΛΟ

Ο νόμος αναφέρει ως πρόθεση να ενώσει το σύνολο των επιχειρημάτων που απαρτίζουν το χώρο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σήμερα, δηλαδή τόσο παραδοσιακές μορφές (διάφοροι τύποι συνεταιρισμών, όπως οι αγροτικοί και οι αστικοί) όσο και νέες μορφές (ΚΟΙΝΣΕΠ, συνεταιρισμοί εργαζομένων). Αν εγκύψουμε, όμως, στις επιμέρους διατάξεις, διαπιστώνουμε ότι δεν το επιτυγχάνει στην πράξη, αφού φορείς ΚΑΛΟ μπορούν να θεωρηθούν μόνο τα κάτωθι πρόσωπα:

- ΚΟΙΝΣΕΠ
- ΚΟΙΣΠΕ
- Συνεταιρισμοί εργαζομένων
- Συλλογικά νομικά πρόσωπα, τα οποία:
  - Αναπτύσσουν δραστηριότητες συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας
  - Εφαρμόζουν δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων
  - Έχουν περιορισμούς στη διανομή κερδών σύμφωνα με το σχήμα: 5% αποθεματικό, 35% σε εργαζόμενους, το υπόλοιπο για νέες θέσεις εργασίας
  - Εφαρμόζουν σύστημα σύγκλισης στην αμοιβή εργασίας, ανώτατος <= 3 φορές κατώτατος
  - Βρίσκονται σε οριζόντια δικτύωση με άλλους φορείς ΚΑΛΟ
  - Δεν έχουν ιδρυθεί και δεν διοικείται άμεσα ή έμμεσα από ΝΠΔΔ ή ΟΤΑ
  - Δεν διανέμουν κέρδη σε μη εργαζόμενους (εξαιρούνται οι αστικοί συνεταιρισμοί)
  - Έχουν μητρώο εθελοντών
  - Έχουν 25% μισθοδοτική δαπάνη επί του τζίρου της προηγούμενης χρήσης όταν ισούται με 300% επί της ετήσια μισθοδοτικής δαπάνης με κατώτατο μισθό (= 30.000 Ευρώ)

Τα συγκεκριμένα κριτήρια δημιουργούν μια σειρά από προβλήματα:

1. Αποκλείουν διάφορους τύπους που εντάσσονται στον πυρήνα της ΚΑΛΟ ουσιαστικά και τυπικά:
  - Ιδρύματα
  - Παραδοσιακούς συνεταιρισμούς οι οποίοι επιδιώκουν τη συλλογική (των μελών) και όχι την κοινωνική ωφέλεια με την αυστηρή ερμηνεία που δίνεται στο νόμο.
2. Επίσης, ο νόμος τείνει να ταυτίσει τις διάφορες μορφές κοινωνικών επιχειρήσεων αποκλειστικά με το τυπικό μοντέλο των “συνεταιρισμών εργαζομένων” περιορισμένων δυνατοτήτων.
3. Η διανομή κερδών με τις συγκεκριμένες ποσοστώσεις αφαιρεί από τα επιχειρήματα της ΚΑΛΟ τη δυνατότητα να ενισχύσουν οικονομικά άλλα επιχειρήματα και να δημιουργήσουν από κοινού χρηματοδοτικά εργαλεία για να στηρίξουν την αυτο-οργάνωσή τους, την εκπαίδευση ή από κοινού επενδύσεις. Πρέπει να προβλεφθεί άμεσα αυτή η δυνατότητα.
4. Η διάταξη για τη μισθοδοτική δαπάνη θέτει ανυπέρβλητα προβλήματα βιωσιμότητας καθώς:
  - δεν λαμβάνει υπόψη την μεγάλη ποικιλία φορέων και στόχων,
  - δεν λαμβάνει υπόψη τα μικρά περιθώρια κέρδους σε ορισμένα επιχειρήματα σε σχέση με το τζίρο που επιτυγχάνουν,
  - υποχρεώνει τη δημιουργία θέσεων εργασίας ανεξάρτητα από την παραγωγική δραστηριότητα και τους στόχους καθώς δεν προβλέπεται ανώτατο όριο,
  - εξαναγκάζει σε ζημιόγωνα λειτουργία καθώς δεν υπολογίζονται οι δαπάνες του προηγούμενου έτους,
  - αποκλείει τις συμβάσεις ανάθεσης έργου από τις λειτουργικές δαπάνες παρόλο που σε άλλους τύπους επιχειρήσεων και επιτρέπονται και προσμετρώνται.
5. Στην πραγματικότητα ο νόμος καθορίζει ότι το κεντρικό κράτος επιλέγει κι αποφασίζει τον τρόπο ανάπτυξης μιας κοινωνικής επιχείρησης με περιοριστικό τρόπο. Αλλά και όσον αφορά

συνεταιρισμούς εργαζομένων, ο νόμος καθορίζει τον τρόπο ασφάλισης με μονοδιάστατο τρόπο, μέσω ασφάλισης των εργαζομένων στον ΕΦΚΑ, κάτι εντελώς ακατανόητο.

6. Παρόλο που η οριζόντια δικτύωση κρίνεται θετική ως κατεύθυνση για τα εγχειρήματα της ΚΑΛΟ, δεν γίνεται κατανοητό γιατί αυτή αποτελεί κριτήριο για την αναγνώριση ενός φορέα ως ΚΑΛΟ με δεσμευτικό τρόπο.

2. Εθελοντισμός σε φορείς ΚΑΛΟ

Ο νόμος επιχειρεί να ρυθμίσει τις σχέσεις των φορέων ΚΑΛΟ με εθελοντές/τριες. Δημιουργείται, όμως, εύλογη ανησυχία αναφορικά με τις ακόλουθες διαστάσεις:

- Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε δραστηριότητες που παράγουν έσοδα και σε δραστηριότητες που δεν παράγουν έσοδα είναι πολύ δύσκολος πρακτικά και ελεγκτικά. Αφήνει έτσι εκτεθειμένους τους φορείς ΚΑΛΟ σε αυθαίρετες ερμηνείες από κρατικούς φορείς αφού εν δυνάμει όλες οι δραστηριότητες μπορεί να θεωρηθούν ότι παράγουν έσοδα, ιδιαίτερα όσον αφορά κοινωνικές επιχειρήσεις. Από την άλλη, υπάρχει σε εξέλιξη διαδικασία από άλλον φορέα (Γενική Γραμματεία Δια βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς) να ρυθμίσει νομοθετικά τα θέματα του εθελοντισμού
- Δεν προκύπτει με σαφήνεια αν το μητρώο εθελοντών είναι μια υποχρέωση του φορέα όπως το μητρώο μελών σε ένα συνεταιρισμό ή μια υποχρέωση τήρησης απέναντι σε μια δημόσια αρχή.
- Η απαίτηση δημοσιοποίησης των πρακτικών του οργάνου διοίκησης που ορίζει τους/τις εθελοντές/τριες καθώς και λεπτομέρειες, όπως το αντικείμενο της δραστηριότητάς τους και το χρόνο ενασχόλησης τους δημιουργεί επιπρόσθετες γραφειοκρατικές ενέργειες. Στο βαθμό που υπάρχει μητρώο εθελοντών, κρίνεται μη απαραίτητη.
- Προσδιορίζεται ανώτατο όριο για τις ώρες εθελοντικής εργασίας από μέλη (16 ώρες εβδομαδιαίως) ενώ δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη για τα μη μέλη. Αν θα έπρεπε να υπάρχει μια ρύθμιση - θα έπρεπε να ισχύει ακριβώς το αντίθετο, παρόλο που και σε αυτήν την περίπτωση υπάρχουν σοβαρά θέματα σε σχέση με όσα προβλέπουν ευρωπαϊκά προγράμματα όπως το EVS, το Erasmus+ ιδιαίτερα όταν πρόκειται για προγράμματα σε συνεργασία με πανεπιστήμια που απαιτούν συγκεκριμένες διαδικασίες αφού εντάσσονται συχνά στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος τους και οι συμμετέχοντες φοιτητές αξιολογούνται και πιστώνονται με μονάδες.
- Απαιτείται μια συνολική ρύθμιση για την προστασία της εθελοντικής εργασίας εντός και εκτός ΚΑΛΟ και το σαφή προσδιορισμό της κάλυψης κόστους που σχετίζεται με την παροχή εθελοντικού έργου καθώς και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και την κάλυψη εξόδων αποκατάστασης σε περίπτωση ατυχήματος, με τρόπο που να μην δημιουργεί ασφυκτικές συνθήκες για τους φορείς υποδοχής που θα κάνει αποτρεπτική την συνεργασία με εθελοντές. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να ρυθμιστεί η παροχή εθελοντικής εργασίας με βάση δημοσιοποιημένο κανονισμό συνεργασίας του φορέα ΚΑΛΟ με εθελοντές ή/και με συμφωνητικό ανάμεσα στο φορέα ΚΑΛΟ και τον/την εθελοντή/τρια και απαίτηση δημόσιας ανάρτησης του σχετικού συμφωνητικού.

3. Οικονομική συνεργασία φορέων ΚΑΛΟ

- Πέρα από τους περιορισμούς που θέτει αναφορικά με τους φορείς ΚΑΛΟ, ο νόμος δίνει τη δυνατότητα οικονομικής συνεργασίας και αυτό είναι θετικό (κοινοπραξία, δεύτερο ή ανώτερο βαθμό συνεταιρισμού, δίκτυο οικονομικής συνεργασίας, ευρωπαϊκός όμιλος). Ωστόσο, πρέπει να τονίσουμε ότι το οικοσύστημα της Καρδίτσας, που είναι ένα καλό παράδειγμα, δεν εμπίπτει εδώ γιατί δεν μπορεί να είναι φορέας ΚΑΛΟ η ΑΝΚΑ και συγκεκριμένοι αγροτικοί συνεταιρισμοί

με την επιφύλαξη της μη συμμόρφωσης στο νέο νόμο. Η νομοθεσία θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα οικονομικής συνεργασίας ανάμεσα σε φορείς της ΚΑΛΟ και υποστηρικτικούς φορείς που δεν είναι φορείς ΚΑΛΟ, εφόσον δεσμεύονται από ένα πλαίσιο που υποστηρίζει την κοινωνική επιχειρηματικότητα στη βάση αξιών κι αρχών που έχουν συμφωνηθεί. Δυνητικά θα μπορούσε να διερευνηθεί η δυνατότητα οικονομικής συνεργασίας ανάμεσα σε φορείς της ΚΑΛΟ και υποστηρικτικούς φορείς που δεν είναι φορείς ΚΑΛΟ.

- Ο νόμος απαγορεύει την πραγματοποίηση συναλλαγών ανάμεσα στα φυσικά πρόσωπα-μέλη των φορέων ΚΑΛΟ και στη σύμπραξη για να προστατευτεί η συλλογική διάσταση σε πρωτοβάθμιο επίπεδο. Ενδεχομένως, όμως σε ορισμένες περιπτώσεις, να κρίνεται λογική και σκόπιμη και η πραγματοποίηση απευθείας συναλλαγών ανάμεσα στα μέλη φυσικά πρόσωπα του φορέα ΚΑΛΟ και στην οικονομική σύμπραξη, επομένως δεν είναι κάτι που πρέπει να ρυθμιστεί με απόλυτο τρόπο.

4. Συλλογική εκπροσώπηση φορέων ΚΑΛΟ

- Ο νόμος προωθεί ένα πλουραλιστικό μοντέλο για τη συλλογική εκπροσώπηση των φορέων της ΚΑΛΟ καθώς δεν απαιτεί την εκπροσώπηση μίας περιφέρειας ή ενός κλάδου από μία Ένωση. Αυτό κρίνεται καταρχήν θετικό, αλλά σε περίπτωση που στο μέλλον δημιουργηθούν πολλές ενώσεις, μπορεί η συμμετοχή εκπροσώπων πολλών και διαφορετικών ενώσεων στην προβλεπόμενη από το Νόμο Εθνική Επιτροπή να την καταστήσει μη λειτουργική.
- Στην παρούσα φάση επιτρέπεται η συμμετοχή ενός φορέα ΚΑΛΟ σε περισσότερες των μία Ενώσεων. Η συμμετοχή σε παραπάνω από μία Ενώσεις δίνει τη δυνατότητα σε φορείς ΚΑΛΟ που δραστηριοποιούνται σε παραπάνω από ένα πεδία να συμμετέχουν ταυτόχρονα σε διαφορετικές θεματικές ή γεωγραφικές Ενώσεις (π.χ. κοινωνική φροντίδα και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας). Αν και η δυνατότητα συμμετοχής σε παραπάνω από μία Ένωση αυξάνει τον κίνδυνο να υπερ-εκπροσωπούνται συγκεκριμένοι φορείς ΚΑΛΟ που έχουν το χρόνο να διαθέσουν για συμμετοχή σε πολλαπλές Ενώσεις, αυτά είναι θέματα που οφείλουν να αυτορρυθμίσουν οι φορείς ΚΑΛΟ.
- Επιπλέον, η Ένωση, σύμφωνα με τη νομοθεσία, δεν μπορεί να έχει εμπορική ιδιότητα. Εδώ χρειάζεται αποσαφήνιση για τη δυνατότητα των Ενώσεων να παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης, εκπαίδευσης και συμβουλευτικής στα μέλη τους και για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εξασφαλίσουν έσοδα για αυτό (π.χ. μόνο εισφορές ή /και αμοιβές για συγκεκριμένες πρόσθετες υπηρεσίες;)

5. Υποστηρικτικά μέτρα

Οι προηγούμενες παρατηρήσεις αναφορικά με αποκλεισμούς συγκεκριμένων τύπων εγχειρημάτων της ΚΑΛΟ αποκτούν ιδιαίτερη σημασία διότι καθορίζουν επιλέξιμους δικαιούχους για τα υποστηρικτικά μέτρα (αν και όποτε υπάρξουν αυτά).

Αναφορικά με τη διαδικασία παραχώρησης κινητής και ακίνητης περιουσίας από ΟΤΑ:

- Η διαδικασία παραχώρησης πρέπει να απευθύνεται σε εγχειρήματα ή/και σε οικονομικές συμπράξεις/ενώσεις
- Πρέπει να διασφαλίζεται ότι η συνεργασία έχει κοινωνικό αντίκτυπο και δεν γίνεται μόνο και μόνο για την παραχώρηση
- Η διαδικασία θα πρέπει να είναι συμβατή με το ευρωπαϊκό πλαίσιο για τις Βιώσιμες Δημόσιες Συμβάσεις
- Πρέπει να γίνεται για περιορισμένο χρονικό διάστημα
- Θα πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένη και μετρήσιμη ανταπόδοση

- Πρέπει να ενσωματώνεται καινοτομία και οι καλύτερες διεθνείς πρακτικές
- Η ανταπόδοση και ο κοινωνικός αντίκτυπος θα αξιολογείται σύμφωνα με διεθνώς αποδεκτές μεθόδους και πρακτικές.
- Θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι προβλεπόμενες από το νόμο προγραμματικές συμβάσεις ανάμεσα σε ΟΤΑ και φορείς ΚΑΛΟ δεν υπηρετούν πελατειακές σχέσεις, αλλά αποδεδειγμένες κοινωνικές ανάγκες.
- Αναφορικά με τις προγραμματικές συμβάσεις ιδιαίτερα άστοχες και περιοριστικές ρυθμίσεις του Νόμου δημιουργούν επί πλέον προβλήματα. Συγκεκριμένα:
  - Το κριτήριο της μισθοδοτικής δαπάνης (25%)
  - Το κριτήριο της δημόσιας χρηματοδότησης (65%)
  - Η αναλογία εργαζόμενων μη μελών προς το σύνολο των εργαζομένων (40%)
 καθιστούν τις προγραμματικές συμβάσεις μη εφικτή και βιώσιμη επιλογή ιδιαίτερα για τους φορείς ΚΑΛΟ που δραστηριοποιούνται στις κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος.

6. Πρόσβαση σε δημόσιες αγορές

Τον Αύγουστο του 2016 ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο οι Κοινοτικές Οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις. Η διαδικασία ανάπτυξης και προσαρμογής επιμέρους όρων κοινωνικής αναφοράς που βρίσκεται σε εξέλιξη, θα ήταν σκόπιμο να συμπεριλάβει, κατ' ελάχιστον, τα ακόλουθα σημεία:

- Απαιτείται μια απλή, ξεκάθαρη και διαφανής διαδικασία για την υγιή πρόσβαση των φορέων ΚΑΛΟ σε δημόσιες συμβάσεις
- Ένα συνεκτικό και απλοποιημένο πλαίσιο απαιτεί την αποτελεσματική συνεργασία τόσο μεταξύ διαφορετικών υπουργείων όσο και μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης (κεντρικό/περιφερειακό/τοπικό). Το Υπουργείο Εργασίας, ως εκ του Νόμου αρμόδιου υπουργείου, θα μπορούσε να προτείνει τη σύσταση ομάδων εργασίας μεταξύ υπουργείων ή/και περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης για την ανάπτυξη κατάλληλου πλαισίου και προβλέψεων/προνοιών.
- Σε αυτή την κατεύθυνση, θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική η εμπλοκή της φορέων ΚΑΛΟ, μέσω των δικτύων και οργανώσεών τους, καθώς και ειδικών ερευνητών και εμπειρογνομόνων.
- Οι νέες πρόνοιες που δυνητικά προσφέρει η νομοθεσία για τις δημόσιες συμβάσεις, δεν θα πρέπει να αγνοήσουν τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν από την εφαρμογή προηγούμενων διατάξεων και κυρίως ότι τα χρηματικά ποσά και οι όροι συμμετοχής σε δημόσιους διαγωνισμούς δεν θα πρέπει να είναι απαγορευτικά για τη συμμετοχή φορέων ΚΑΛΟ στις σχετικές διαδικασίες
- Στα παραπάνω θα πρέπει να προβλεφθεί και να διευκρινιστεί επιμελώς ότι οι δημόσιες συμβάσεις κοινωνικής αναφοράς δεν συνιστούν επιχορηγήσεις αλλά εισόδημα από την – δημόσια- αγορά και ως εκ τούτου δεν εμπίπτουν στους περιορισμούς του άρθρου περί δημόσιας χρηματοδότησης.
- Τέλος, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη η ανάπτυξη ενός οδηγού για τις δημόσιες συμβάσεις κοινωνικής αναφοράς που θα λειτουργεί ως εγχειρίδιο καλών πρακτικών για την καλή εφαρμογή και την διευκόλυνση της πρόσβασης των φορέων ΚΑΛΟ στις δημόσιες συμβάσεις. Θεωρείται, δε απαραίτητο, η ανάπτυξη του οδηγού να συνδυάζεται με κατάλληλα σχεδιασμένες δράσεις κατάρτισης των ενδιαφερομένων μελών, ώστε να μην παρατηρούνται ασυνεπείς και αποσπασματικές εφαρμογές τόσο της ουσίας όσο και της λογικής των δημόσιων συμβάσεων κοινωνικής αναφοράς.

7. Πρόσβαση σε χρηματοδότηση και χρηματοδοτικά εργαλεία κοινωνικής χρηματοδότησης

Υπενθυμίζουμε ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία και οι Κανονισμοί των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων απαιτούν την άρση των εμποδίων και αποκλεισμών για όλες τις μορφές επιχειρήσεων της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και ιδιαίτερα των κοινωνικών επιχειρήσεων ανεξαρτήτως μορφής, και αυτό πρέπει να διασφαλιστεί. Η ανάγκη να συγκροτούν ολοκληρωμένα και σαφή επιχειρηματικά σχέδια, να αναπτύσσουν καινοτομία, να βελτιώνουν την οργανωτική δομή τους και την τεχνογνωσία τους μέσω της δυνατότητας να υποβάλλουν προτάσεις σε “ανταγωνιστικά” προγράμματα που αξιολογούνται θα συμβάλει σε σημαντικό βαθμό στην ωρίμανση των φορέων ΚΑΛΟ. Σε αυτή την κατεύθυνση αναπτύχθηκαν άλλωστε οι προτάσεις του φόρουμ στο σχετικό κείμενο για τα κέντρα στήριξης της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Σε ότι αφορά το ταμείο κοινωνικής οικονομίας που προβλέπεται από τον νόμο, επισημαίνεται ότι ελλοχεύει ο κίνδυνος να λειτουργήσει με μια ιδρυματική προσέγγιση που θα αποτρέψει την εξέλιξη και την ανάπτυξη υφιστάμενων και νέων επιχειρήσεων και γενικότερα φορέων ΚΑΛΟ αν είναι το αν είναι το μοναδικό χρηματο-οικονομικό εργαλείο και μάλιστα περιορισμένης στόχευσης. Για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό των λειτουργιών, εργαλείων, προϊόντων και υπηρεσιών του ταμείου θα πρέπει να προβλεφθούν τα ακόλουθα:

- Ανάλυση χρηματοδοτικών κενών και χρηματοδοτικών αναγκών των φορέων ΚΑΛΟ (gap and needs analysis). Είναι προφανές ότι σε αυτή την κατεύθυνση ο κεντρικός σχεδιασμός θα ωφεληθεί από την ευλικρινή και σε βάθος συνεργασία με το πεδίο (φορείς ΚΑΛΟ, δίκτυα και οργανώσεις τους) και τα ενδιαφερόμενα μέρη (πανεπιστήμια, κοινωφελή ιδρύματα, κ.λπ).
- Η σύνθεση επιχορηγήσεων και χρηματοδοτικών εργαλείων θα πρέπει να οδηγεί στην υγιή και βιώσιμη ανάπτυξη των φορέων ΚΑΛΟ και όχι στην καλλιέργεια μιας γενιάς φορέων ΚΑΛΟ εθισμένων στις επιχορηγήσεις. Αν και αναγνωρίζεται, φυσικά, ότι οι επιχορηγήσεις εξακολουθούν να είναι κρίσιμες σε συγκεκριμένες δραστηριότητες ή και φάσεις του κύκλου ζωής των φορέων ΚΑΛΟ, σημειώνεται ότι σε κάθε περίπτωση οι επιχορηγήσεις θα πρέπει να είναι στοχευμένες και να αποδεσμεύονται με μια απλή και μετρήσιμη διαδικασία επίτευξης στόχων.
- Ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να υπάρξει για την δυνατότητα του Ταμείου να χρηματοδοτεί συστημικές παρεμβάσεις που θα έχουν ως στόχο την ισχυροποίηση της κοινότητας της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας.
- Σε, αυτή την κατεύθυνση, τέλος, θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι η λειτουργία του ταμείου δεν θα αποθαρρύνει την κοινότητα της ΚΑΛΟ από το να σχεδιάσει και να αναπτύξει τα δικά της εργαλεία χρηματοδότησης που θα συμπληρώσουν ή/και θα εξελίξουν τις υφιστάμενες υπηρεσίες και προϊόντα που παρέχονται από φορείς ΚΑΛΟ.

8. Εθνική Επιτροπή για την ΚΑΛΟ

Η συγκρότηση της Επιτροπής έχει ήδη κλείσει σε επίπεδο νόμου:

- Υπουργός εργασίας
- Πρόεδρος ΕΛΣΤΑΤ (?)
- Διοικητής ΟΑΕΔ
- ΚΕΔΕ
- ΕΝΠΕ (Ένωση Περιφερειών)

- ΕΣΑΜΕΑ
- ΓΣΕΕ
- Πρόεδρος συνόδου πρυτάνεων
- Πρόεδρος συνόδου πρυτάνεων ΑΤΕΙ
- ΠΟΚΟΙΣΠΕ
- Εκπρόσωπο από κάθε ένωση Φορέων ΚΑΛΟ

Με λίγα λόγια, έχει καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε αυτό το όργανο να μην συγκληθεί ποτέ ή να μην είναι λειτουργικό ή να μην μπορεί να παρέχει ουσιαστική γνώμη. Εξάλλου, δεν είναι καθόλου σχετικό με τις ιδιαιτερότητες και το νέο που φέρνει η ΚΑΛΟ.

Θα προτείναμε μοντέλα συνδιαμόρφωσης δημόσιων πολιτικών αντλώντας παραδείγματα από την Ευρώπη, τις ΗΠΑ, τη Ν. Αμερική όπως τη Βραζιλία (SENAES: Solidarity Economy National Secretariat and FBES: Brazilian Forum of Solidarity Economy) (καθώς και από ανάλογες εμπειρίες σε επίπεδο Ευρώπης). Σε αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσε να εξεταστεί η δημιουργία μιας μόνιμης πλατφόρμας συζήτησης, στη μορφή και τη λογική που έχει λειτουργήσει η επιτροπή εμπειρογνομόνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (GECES). Μια τέτοια πρωτοβουλία θα συγκέντρωνε τα ενδιαφερόμενα μέρη σε μια διαδικασία συνεχούς διαλόγου με κύριο στόχο την ανάπτυξη κοινής γλώσσας και ενίσχυσης της κατανόησης της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και των φορέων της και, συνεπώς, την ωρίμανση των στρατηγικών στόχων, του οράματος και της προοπτικής ανάπτυξής τους στη χώρα μας. Το ενδιαφέρον εστιάζεται στη δυνατότητα συνδιαμόρφωσης δημόσιων πολιτικών χωρίς να αμφισβητείται αφενός η αυτονομία των φορέων της ΚΑΛΟ έναντι του κράτους και αφετέρου ο ειλικρινής θεσμικός διάλογος στη βάση αρχών και κανόνων με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον.

9. Συντονιστική επιτροπή για την ΚΑΛΟ

Η συντονιστική επιτροπή είναι το όργανο του κυβερνητικού συντονισμού και αποτελείται από 9 υπουργεία. Εκεί πρέπει να αποστέλλονται ζητήματα που αφορούν όλο το πεδίο όπως η ενοποίηση, απλοποίηση και επικαιροποίηση της συνεταιριστικής νομοθεσίας την οποία πρέπει συλλογικά να διεκδικήσουμε. Όμως, πριν την λήψη αποφάσεων σε υπουργικό ή νομοθετικό επίπεδο θα πρέπει να υιοθετηθεί η υποχρέωση ουσιαστικής διαβούλευσης με τον χώρο της ΚΑΛΟ.

10. ΚΟΙΝΣΕΠ

Οι αλλαγές αναφορικά με τις ΚΟΙΝΣΕΠ εγείρουν τα ακόλουθα ζητήματα:

- Διατυπώνεται σαφώς ότι ο διαχειριστής ή ο πρόεδρος της διοικούσας επιτροπής έχει εις ολόκληρον ευθύνη για χρέη της ΚΟΙΝΣΕΠ έναντι του δημοσίου. Σύμφωνα με το Υπουργείο, αυτό ίσχυε και πριν αλλά δεν προέκυπτε με σαφήνεια από το νόμο 4019/2011. Εδώ δημιουργούνται αντικίνητρα για την ανάληψη της σχετικής θέσης. Πρέπει να διεκδικήσουμε τη συλλογική ευθύνη με εναλλακτικές προτάσεις είτε σε επίπεδο μελών ΔΕ είτε σε επίπεδο μελών γενικής συνέλευσης.
- Ο νόμος (και σωστά) απαγορεύει σε ένα φυσικό πρόσωπο να είναι μέλος σε άλλη ΚΟΙΝΣΕΠ με ίδια δραστηριότητα με στόχο να περιφρουρήσει την κύρια δέσμευση στις υποθέσεις του συνεταιρισμού. Ταυτόχρονα, επιτρέπει σε ένα πρόσωπο να είναι μέλος σε συνεταιρισμό εργαζομένων και σε ΚΟΙΝΣΕΠ, γεγονός που καταδεικνύει ασυνέπεια και αστοχία. Προτείνουμε να είναι ασυμβίβαστη η ιδιότητα του μέλους φορέα ΚΑΛΟ με τη άσκηση ίδιας δραστηριότητας από τον ίδιο ή από οποιοδήποτε άλλο νομικό πρόσωπο στο οποίο συμμετέχει.
- Ο νόμος ορίζει ότι τα εργαζόμενα μη μέλη δεν μπορούν να υπερβαίνουν το 40% των εργαζομένων. Αυτό σημαίνει ότι αν δεν υπάρχει εργαζόμενος, ο πρώτος εργαζόμενος

πρέπει να είναι και μέλος. Παρόλο που είναι επιθυμητό να γίνονται οι εργαζόμενοι μέλη, δεν είναι δυνατόν αυτό να γίνεται υπό απειλή γιατί παραβιάζει μια από τις βασικές αρχές της ΚΑΛΟ για ελεύθερη και συνειδητή επιλογή συμμετοχής. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι εργαζόμενοι/ες δεν επιθυμούν να ενταχθούν ως μέλη για να μην μοιραστούν υποχρεώσεις και ευθύνες, οι δραστηριότητες έχουν εποχιακό χαρακτήρα (π.χ. θεατρική παραγωγή, και δεν είναι δυνατόν να κάνουν μέλη όλους τους κάθε φορά συνεργάτες). Επί της ουσίας εξισώνει τις κοινωνικές επιχειρήσεις με τους συνεταιρισμούς εργαζομένων, όπου είναι λογικό να είναι οι περισσότεροι εργαζόμενοι και μέλη αφού αυτός είναι ο βασικός χαρακτήρας τους. Προτείνουμε να καταργηθεί η ποσόστωση των εργαζομένων επί των μελών.

- Καθορίζεται με απόλυτο τρόπο η σχέση εργασίας των μελών (υποχρεωτικά σχέση εξαρτημένης εργασίας) αποκλείοντας τη σύμβαση ανάθεσης έργου. Αν και αναγνωρίζουμε ότι οι συμβάσεις ανάθεσης έργου υπό ορισμένους όρους μπορεί να παρέχουν πολύ λιγότερα εργασιακά δικαιώματα από τη σύμβαση εξαρτημένης εργασίας (αλλά και εκεί μπορεί να υπάρχει υποδηλωμένη εργασία) η οποία πρέπει να είναι προτιμητέα όπου είναι εφικτό, υπάρχουν περιπτώσεις όπου η ΚΟΙΝΣΕΠ δεν μπορεί να εξασφαλίσει τακτική απασχόληση σε ένα μέλος ή/και το μέλος θέλει να συνεχίσει να ασκεί παράλληλες δραστηριότητες και δεν θα έπρεπε συνεπώς να αποκλείεται αυτή η δυνατότητα.
- Προβλέπεται ανώτατο όριο στην εθελοντική εργασία που μπορεί να προσφέρουν μέλη κι αυτό πρέπει να γίνεται με υπογραφή συμβάσεων, δημοσιοποίηση για το είδος της υπηρεσίας και μάλιστα το Υπουργείο «καθορίζει με ΥΑ τους ειδικούς όρους υπό τους οποίους παρέχονται οι σχετικές υπηρεσίες και κάθε άλλο σχετικό θέμα». Τα προβλήματα έχουν αναφερθεί στη σχετική ενότητα με την εθελοντική εργασία.
- Για τις ΚΟΙΝΣΕΠ ένταξης ευάλωτων ομάδων δημιουργούνται εμπόδια σε περίπτωση που λήξει το πιστοποιητικό αναπηρίας λόγω αδράνειας των αρχών πιστοποίησης και η ΚΟΙΝΣΕΠ ένταξης απειλείται με διαγραφή από το Μητρώο χωρίς δική της υπαιτιότητα.
- Ο περιορισμός για τη χρηματοδότηση μιας ΚΟΙΝΣΕΠ από ΝΠΔΔ και ΟΤΑ μέχρι 65% των συνολικών εσόδων της επιχείρησης υπολογιζόμενων σε τριετή βάση ενδέχεται να δημιουργήσει πρόβλημα σε ΚΟΙΝΣΕΠ κοινωνικής ωφέλειας οι οποίες παρέχουν υπηρεσίες (π.χ. λογοθεραπείας) και λαμβάνουν έσοδα από τα ασφαλιστικά ταμεία. Σε αυτήν την περίπτωση, πρέπει να αποσαφηνιστεί αν ως δημόσια χρηματοδότηση εννοούμε την επιχορήγηση ή την αμοιβή από το κράτος για την παροχή συγκεκριμένων και πιστοποιημένων υπηρεσιών.

11. Συνεταιρισμός εργαζομένων

- Προβλέπονται λιγότερες προαιρετικές μερίδες (3) στην περίπτωση του συνεταιρισμού εργαζομένων σε σχέση με την ΚΟΙΝΣΕΠ (5). Προτείνεται η απόφαση για τον αριθμό των προαιρετικών μερίδων και τις δύο μορφές φορέων ΚΑΛΟ να ορίζεται στο καταστατικό με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης.
- Η υποχρεωτική εγγραφή των μελών των Συνεταιρισμών Εργαζομένων στον ΟΑΕΕ από την ίδρυση του νομικού προσώπου δημιουργεί ενδεχόμενα προβλήματα βιωσιμότητας, ενώ δεν αποσαφηνίζεται το είδος των εργασιακών δικαιωμάτων που χαίρουν τα εργαζόμενα μέλη των ΣΥΝΕΡΓ.
- Στην περίπτωση του συνεταιρισμού εργαζομένων, δεν επιτρέπεται να είναι μέλος και σε άλλο συνεταιρισμό εργαζομένων ανεξαρτήτως δραστηριότητας. Και πάλι διαφορά σε σχέση με τις ΚΟΙΝΣΕΠ.

- Θα πρέπει να διεκδικήσουμε τη δυνατότητα εγγραφής μελών συνεταιρισμών εργαζομένων στο μητρώο μελετητών-ερευνητών.

12. Γενικό Μητρώο φορέων ΚΑΛΟ

Η περιγραφή των επιμέρους μητρώων προκαλεί σύγχυση καθώς οι συνεταιρισμοί εργαζομένων εντάσσονται στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας, γεγονός που καταδεικνύει τη σύγχυση ανάμεσα σε συλλογική και κοινωνική ωφέλεια.

13. Έλεγχος φορέων ΚΑΛΟ

- Προβλέπεται αντιφατική διαδικασία ελέγχου κι επιβολής κυρώσεων, διαφορετική από αυτή που ισχύει πχ για επιχειρήσεις ή ΑΜΚΕ, με ισχυρό ρόλο για το υπουργείο (και όχι δημόσιων υπηρεσιών όπως η Δ.Ο.Υ, το ΙΚΑ κα που παίζουν αυτό το ρόλο σε όλες τις άλλες περιπτώσεις) καθώς και υπηρεσιών των περιφερειών. Αυτός ο πλουραλισμός ελεγκτικών μηχανισμών είτε θα προκαλέσει ένα ασφυκτικό πλαίσιο λειτουργίας είτε δεν θα λειτουργήσει καθόλου καθώς η μια υπηρεσία θα αναθέτει στην άλλη το σχετικό έργο. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να προβλεφθεί και η δυνατότητα των φορέων ΚΑΛΟ να προβούν σε ένσταση απέναντι σε ένα άδικο πόρισμα.
- Με βάση το σκεπτικό να αποτραπούν φαινόμενα σύγχυσης ή κι απάτης λόγω απουσίας ρυθμιστικού πλαισίου, ο νόμος στην πραγματικότητα φτάνει στο άλλο άκρο. Οι ρυθμίσεις αυτές από την άλλη είναι ελάχιστο πιθανόν ότι θα αποτρέψουν αστοχίες ή και φαινόμενα διαφθοράς, αφού ο έλεγχος ανατίθεται στο κεντρικό κράτος και στις περιφέρειες που έχουν ελάχιστες δυνατότητες να παίξουν ουσιαστικό συμβουλευτικό, εκπαιδευτικό και ελεγκτικό ρόλο. Εμείς προτείνουμε να διαμορφώσει ένα σαφές πλαίσιο που θα είναι υποστηρικτικό στην ανάπτυξη από τους ίδιους τους φορείς ΚΑΛΟ - και στη βάση κοινών αξιών, αρχών, θέσεων - τους δικούς τους θεσμούς συμβουλευτικής, εκπαίδευσης κι ελέγχου. Ο ρόλος του κεντρικού κράτους και των περιφερειών θα έπρεπε να είναι ο τελικός έλεγχος του κατά πόσο αυτοί οι θεσμοί της ΚΑΛΟ κάνουν πράγματι σωστά τη δουλειά τους όπως έχει συμφωνηθεί από τους φορείς που συμμετέχουν στην συνεργασία.